

dr hab. Grzegorz Lew, profesor uczelni  
Politechnika Rzeszowska  
Wydział Zarządzania  
Katedra Finansów, Bankowości i Rachunkowości

Rzeszów, 27.06.2023 r.

### Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Doroty Będziaś  
z Współautorem mgr. Andrzejem Netterem

pt. *Audyt sprawozdań finansowych i jego wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*  
napisanej pod opieką naukową prof. SGH, dr hab. Joanny Wielgórskiej-Leszczyńskiej

#### 1. Uwagi wstępne

Recenzja została przygotowana na podstawie pisma Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie prof. dr hab. Bogumiła Kamińskiego, z dnia 9 maja 2023 r. Przedmiotem oceny jest rozprawa doktorska mgr Doroty Będziaś oraz mgr Andrzeja Nettera pt. *Audyt sprawozdań finansowych i jego wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego* w części, której Autorką jest mgr Dorota Będziaś, sporządzona na podstawie wymagań określonych w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)<sup>1</sup>. Zgodnie z wymogami prawnymi rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną Kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

---

<sup>1</sup> Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)

## 2. Ocena zasadności podjęcia tematu

Sprawozdania finansowe są syntetycznym i podstawowym produktem rachunkowości w przedsiębiorstwach, a od ich jakości zależy poziom podejmowanych decyzji, w których wymiar finansowy ma kluczowe znaczenie. Jedną z najważniejszych cech sprawozdania finansowego jest (powinna być) jego wiarygodność, która tworzy zaufanie do informacji w nim zawartych. Działaniami, które mają za zadanie zapewnić czy potwierdzić odpowiednią jakość sprawozdania finansowego konkretnego podmiotu gospodarczego jest audyt finansowy. Niezależni biegli rewidenci oceniają i weryfikują sprawozdania finansowe, analizując ich zgodność z zasadami rachunkowości oraz przepisami prawnymi. Badanie sprawozdań finansowych (audyt finansowy) przyczynia się do ochrony interesów inwestorów, klientów i innych interesariuszy informacji finansowych przedstawiających sytuację finansową przedsiębiorstw, tym samym zwiększając szeroko rozumiane bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.

Oczekuje się, że zewnętrzny audyt finansowy również pozytywnie wpływa na poprawę jakości wewnętrznej kontroli zapewnienia jakości w przedsiębiorstwach. Przez badanie procesów rachunkowych i finansowych, audytorzy identyfikują potencjalne ryzyka, słabe punkty i nieprawidłowości. Wskazując na te problemy, audyt pomaga zarządzającym przedsiębiorstwami w poprawie systemów kontroli wewnętrznej oraz zarządzania ryzykiem. Dzięki temu audyt może wpływać na zwiększenie skuteczności i efektywności działania przedsiębiorstw, co ma także przełożenie na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.

Wskazane powyżej skutki działania audytu finansowego przesądzają o zasadności podejmowania tematów związanych ze znaczeniem i skutecznością badania sprawozdań finansowych. Autorzy rozprawy (wstęp jest wspólnym dziełem obojga Autorów) jako uzasadnienie podjęcia trudu badań naukowych w tym obszarze wskazali także:

- stosunkowo długi czas funkcjonowania ustaw o biegłych rewidentach – 30 lat,
- działanie od 13 lat (w 2022 r.) nadzoru publicznego nad działalnością firm audytorskich w Polsce,
- brak kompleksowych badań w temacie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego w kontekście audytu finansowego.

Z powyższych powodów zasadnym jest podjęcie przez Doktorantkę określonej przez Nią w rozprawie problematyki badawczej. Ta problematyka badawcza jest ciekawym obszarem badawczym, szczególnie w okresie objętym badaniami przedstawionymi w rozprawie, ze



względu na zachodzące istotne zmiany w zakresie standardów badania oraz zasad nadzoru publicznego. Tytuł rozprawy został poprawnie sformułowany, a zawartość pracy w pełni odpowiada temu tytułowi.

### **3. Układ rozprawy, wykorzystane źródła oraz metody badawcze**

Rozprawa składa się ze wstępu (poprzedzonego częścią *Od Autorki* oraz wykazem skrótów), pięciu rozdziałów, zakończenia oraz stosownych wykazów i spisów. Do rozprawy dołączono również jeden załącznik, którym jest tekst kwestionariusza ankiety. Całość rozprawy mieści się na 408 stronach, z czego merytoryczna część stanowi 367 stron. Mojej ocenie podlegać będzie część, której Autorką jest Doktorantka, zawarta na ok. 270 stronach, a dotycząca podrozdziału 2.7, rozdziału 3 (z wyłączeniem podrozdziału 3.6.), rozdziału 4, części wspólnych - podrozdziału 2.3, rozdziału 5 oraz wstępu i zakończenia napisanych z Współautorem.

Struktura pracy jest standardowa, kolejność rozdziałów jest właściwa, zdeterminowana problematyką badawczą oraz realizacją celu głównego, hipotezy, pytań badawczych oraz hipotez pomocniczych. Część rozprawy zrealizowana przez Doktorantkę stanowi istotny element całej rozprawy oraz jest odpowiednio merytorycznie i formalnie połączona z częścią Współautora tworząc spójną i logiczną całość.

W recenzowanej rozprawie (w części napisanej przez Doktorantkę) wyróżnić można dwie zasadnicze części: pierwszą teoretyczną, która składa się z większości rozdziału trzeciego oraz z rozdziału czwartego oraz drugą, empiryczną, składającą się z rozdziału piątego (napisanego z Współautorem), w którym prezentowane są badania ilościowe i ich wyniki. Podział ten jest typowy dla rozpraw doktorskich tworzonych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Część teoretyczna została opracowana przez Doktorantkę na podstawie badań literaturowych, w których wykorzystwała metody indukcji, syntezy oraz dedukcji. Doktorantka tworząc swoją część rozprawy wskazała ponad 200 odwołań do różnych pozycji bibliograficznych z 493 pozycji wykazanych w spisie bibliografii użytych w całej rozprawie doktorskiej, wśród których sporo jest obcojęzycznych. Poszczególne pozycje bibliograficzne są aktualne i odpowiednio zastosowane w rozprawie doktorskiej.

Część empiryczna została opracowana przez Doktorantkę na podstawie badań jakościowych oraz ilościowych. Badania jakościowe były realizowane przez Nią w ramach wykonywania obowiązków służbowych w formie obserwacji uczestniczącej (badanie przez działanie).

Z kolei badania ilościowe przeprowadziła w formie badań CAWI z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety, którą skutecznie wypełniło 352 osoby. Do analizy zebranych w ten sposób danych Doktorantka wykorzystowała miary statystyczne, do których zaliczyć należy m.in.: analizę wariacji, analizę czynnikową, test post hoc Nemenyi, test Shapiro-Wilka, test U Manna-Whitneya, test Kruskala-Wallisa, test rho Spermmana.

Przeprowadzone przez Doktorantkę badania literaturowe, jakościowe, ilościowe oraz prezentacja wyników tych badań, a także merytoryczne formułowanie wniosków potwierdzają Jej umiejętności stosowania i wykorzystywania odpowiednich metod badawczych, co stanowi spełnienie jednego z wymagań określonych w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)<sup>2</sup>.

Układ rozprawy, wykorzystane źródła, zastosowane metody badawcze oraz uzyskane wyniki oceniam wysoce pozytywnie.

#### **4. Teza i cele badawcze rozprawy**

Wstęp rozprawy w bardzo dobrym stopniu informuje o zamierzeniach i założeniach badawczych Doktorantki. W dalszej części rozprawy, szczególnie w rozdziałach trzecim, czwartym oraz piątym, następuje realizacja tych zamierzeń i założeń, co tworzy spójną całość przedstawiającą proces badawczy Doktorantki. Dowodzi to bardzo dobrego opanowania warsztatu badawczego przez Nią.

Doktorantka uzasadniła swój wybór problematyki badawczej tym, że *...należy podejmować działania, w tym badawcze, mające na celu wskazywanie optymalnych kierunków, w jakich powinni podążać decydenci (np. w zakresie regulacji prawnych lub korporacyjnych), aby efektywnie i skutecznie podnosić jakość audytu sprawozdań finansowych*

---

<sup>2</sup> Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)



(i tym samym zwiększać bezpieczeństwo obrotu gospodarczego) w świetle nowych wyzwań wynikających z wymagań organów nadzoru publicznego, a także przy uwzględnieniu rosnącego wpływu nowoczesnych technologii na sprawozdawczość i audyt finansowy. Ta konstatacja Doktorantki jest jak najbardziej właściwa i stanowi kolejny element uzasadnienia podjęcia przez Nią badań tej problematyki badawczej, których wyniki przedstawiła w rozprawie doktorskiej.

Wykorzystując obszerne uzasadnienie tematu rozprawy doktorskiej Doktorantka określiła cel rozprawy, którym jest *analiza instytucjonalno-prawnych uwarunkowań odnoszących się do audytu sprawozdań finansowych i ocena jego wpływu na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*.

Na podstawie tak określonego celu Doktorantka sformułowała główną hipotezę: *działania firm audytorskich oraz system nadzoru nad firmami audytorskimi wpływają na wysoką jakość audytu sprawozdań finansowych, co w konsekwencji zwiększa bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*.

W celu zweryfikowania hipotezy głównej w rozprawie sformułowano dziewięć hipotez pomocniczych:

- 1) wiarygodność sprawozdań finansowych wpływa pozytywnie na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego,
- 2) wysoka jakość audytu sprawozdań finansowych wpływa na wzrost wiarygodności sprawozdań finansowych,
- 3) wysoka jakość audytu sprawozdań finansowych wpływa na wzrost bezpieczeństwa obrotu gospodarczego,
- 4) system wewnętrznej kontroli jakości firm audytorskich ma główny wpływ na jakość audytu sprawozdań finansowych,
- 5) nadzór publiczny nad biegłymi rewidentami i firmami audytorskimi sprawowany przez a) PANA, b) PIBR oraz c) KNF wpływa pozytywnie na wzrost bezpieczeństwa obrotu gospodarczego,
- 6) nadzór publiczny nad biegłymi rewidentami i firmami audytorskimi wpływa pozytywnie na system zapewnienia jakości firm audytorskich,
- 7) działania podmiotów innych niż organy nadzoru publicznego i samorząd zawodowy biegłych rewidentów pozytywnie wpływają na wzrost jakości audytu sprawozdań finansowych i tym samym na zwiększenie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego,

8) działalność komitetów audytu, Komisji Egzaminacyjnej oraz organizacji międzynarodowych w zakresie rynku audytorskiego wpływa na skuteczność nadzoru publicznego,

9) postrzeganie kwestii zawartych w hipotezach 1-8 jest zróżnicowane w zależności od kategorii interesariuszy audytu sprawozdań finansowych.

Jako uszczegółowienie tych hipotez badawczych Doktorantka określiła także szesnaście pytań badawczych, których ze względu na ich ilość nie będę przytaczała.

Cel, hipoteza, hipotezy pomocnicze oraz pytania badawcze są ambitne i trudne w realizacji co tylko potwierdza zasadność podjęcia tej problematyki badawczej przez Doktorantkę.

Cel rozprawy, hipoteza główna, hipotezy pomocnicze oraz pytania badawcze zostały dobrze sformułowane i są spójne z tytułem pracy. Moje wątpliwości budzi jedynie siódma hipoteza pomocnicza, która jest sformułowana zbyt ogólnie: *...działania podmiotów innych niż...*. Brakuje doprecyzowania rodzaju podmiotów, których działania także (jak rozumiem) pozytywnie wpływają na wzrost jakości audytu sprawozdań finansowych oraz bezpieczeństwa obrotu gospodarczego.

Proces weryfikacji i udzielania odpowiedzi na pytania badawcze został przez Doktorantkę przedstawiony w tabeli 1. Proces ten jest ściśle powiązany z poszczególnymi rozdziałami rozprawy.

Podsumowując, mimo wskazanego mankamentu, określone cel, hipoteza główna, hipotezy pomocnicze oraz pytania badawcze oceniam pozytywnie. Stanowią one spójny oraz kompletny „zestaw badawczy”, którego realizacja pozwoliła Doktorantce opracować autorską koncepcję wpływu audytu sprawozdań finansowych na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Osiągnięcie to należy uznać za oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, które wpływa na rozwój nauki w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz posiada potencjał zastosowania w praktyce gospodarczej. Oznacza to spełnienie przez Doktorantkę kolejnego wymogu stawianego rozprawom doktorskim określonego w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)<sup>3</sup>.

---

<sup>3</sup> Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)



## 5. Ocena merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska obejmuje pięć rozdziałów, ale recenzji będą podlegały te części, które zostały opracowane i napisane przez mgr Dorotę Będziać. Jest to rozdział trzeci (z wyłączeniem podrozdziału 3.6.), rozdział czwarty oraz podrozdział 2.7, a także rozdział piąty, podrozdział 2.3 oraz wstęp i zakończenie, które zostały napisane z Współautorem.

W rozdziale trzecim poddano analizie i ocenie wpływ poszczególnych elementów systemu zapewniania jakości audytu na jakość audytu sprawozdań finansowych. Doktorantka dokonała tego przede wszystkim od strony firm audytorskich oraz nadzoru publicznego. W tym kontekście przedstawiła i omówiła znaczenie systemu wewnętrznej kontroli jakości firmy audytorskiej. Przedstawiła także odpowiedzialność zawodową biegłych rewidentów i firm audytorskich, a także wskaźniki jakości audytu sprawozdań finansowych. Rozdział ten oceniam pozytywnie, mimo że nie mogę zgodzić się z określeniem podanym za M. Ambroziakiem oceniającym pracę części biegłych rewidentów poprzez stwierdzenie, że: *niewystarczające kompetencje i naruszenie zasad etycznych (przez biegłych rewidentów – dod. GL) były przyczyną afer finansowych*. Ponieważ zbyt często zapominamy, że głównym celem pracy biegłych rewidentów nie było i nie jest wykrywanie oszustw, a głównymi sprawcami upadłości spółek (afer finansowych) były i są niedopasowane, a także często zbyt agresywne strategie zarządów oraz niekompetentne rady nadzorcze. Zdarza się także, że upadłość spółek jest efektem skomplikowanych oszustw, nieuczciwości pracowników i złożonych działań na rzecz zafałszowania danych i informacji. Wielu takich działań biegły rewident nie jest w stanie wykryć i nie wynika to z jego braku kompetencji czy nieprzestrzegania zasad etycznych tylko z istoty rzeczy.

W kontekście tego, że rozdział ten koncentruje się na zagadnieniach zapewnienia jakości audytu sprawozdań finansowych z poziomu firmy audytorskiej oraz określenia, że: *Szczegółowe wymagania stawiane firmom audytorskim przez kontrolerów na podstawie przepisów i standardów powodują, że firmy audytorskie koncentrują się na dostosowaniu procesu organizacji badania do tych wymagań, aby zminimalizować ryzyko wykazania nieprawidłowości, a niekoniecznie mając na celu poprawę jakości audytu* bardzo proszę Doktorantkę, aby w trakcie obrony rozprawy doktorskiej przedstawiła Swoje zdanie na temat działań jakie powinny być podejmowane przez nadzór publiczny w celu unikania sytuacji opisanej w tym stwierdzeniu.

W rozdziale czwartym Doktorantka przedstawiła system zapewnienia jakości koncentrując się przede wszystkim na jego instytucjonalnych uwarunkowaniach i determinantach, przedstawiając działania instytucji zaangażowanych w rozwój rynku audytorskiego, tj. nadzoru publicznego i samorządu zawodowego biegłych rewidentów, z uwzględnieniem znaczenia współpracy międzynarodowej realizowanej w ramach nadzoru publicznego. Omówiła także działania na rzecz zapewnienia odpowiedniej jakości sprawozdań finansowych komitetów audytu, Komisji Europejskiej, Banku Światowego, uczelni wyższych, Komisji Egzaminacyjnej dla kandydatów na biegłych rewidentów.

Podzielam zdanie wyrażane przez Doktorantkę wiele razy (np.: s. 142, s. 161, s. 196, s. 243), a dotyczące potencjału podnoszenia jakości funkcjonowania audytu finansowego, szeroko rozumianego, poprzez stworzenie i stosowanie dobrych praktyk na poziomie Polskiej Izby Biegłych Rewidentów (PIBR), Polskiej Agencji Nadzoru Audytowego (PANA) czy proponowane przez Nią dobre praktyki do stosowania podczas aplikacji biegłego rewidenta w trakcie postępowania kwalifikacyjnego. W związku z tym wyrażanym wielokrotnie przekonaniem co do zasadności stworzenia takich dobrych praktyk prosiłbym Doktorantkę o przedstawienie w trakcie obrony rozprawy doktorskiej istoty i zakresu obecnie stosowanych dobrych praktyk na poziomie PIBR oraz PANA.

Przedstawione przez Doktorantkę w części teoretycznej dociekania naukowe dowodzą, iż wykazuje się Ona ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej ekonomia i finanse na poziomie bardzo dobrym.

Rozdział piąty jest częścią rozprawy napisaną przez oboje Współautorów, ale biorąc pod uwagę części teoretyczne, za które była odpowiedzialna mgr Dorota Będziak (czyli w zakresie adekwatnym do problematyki podejmowanej od strony teoretycznej) można zapewne przypisać Doktorantce główne autorstwo opracowania wyników badań ilościowych przedstawionych w podrozdziałach 5.5.2. – 5.5.4. Należy stwierdzić, że proces badawczy przedstawiony w rozdziale piątym został starannie przygotowany i dokładnie opisany. Przedstawienie koncepcji badań, metodyki, metodologii, doboru próby badawczej oraz prezentacja wyników zasługują na najwyższe uznanie.

Analiza poszczególnych części recenzowanej rozprawy wskazuje na dobre zrozumienie, przez Doktorantkę, poruszanej tematyki oraz uzasadnia stwierdzenie o bardzo dobrym opanowaniu przez Nią warsztatu badawczego i umiejętności stawiania oraz rozwiązywania



problemów badawczych co potwierdza Jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

## 6. Formalna ocena rozprawy

Część rozprawy doktorskiej, której Autorką jest Doktorantka zawiera także wiele rysunków i tabel, które ułatwiają percepcję treści w niej zawartych. Rozprawa doktorska jest znakomicie opracowana pod względem formalnym - jest starannie sformatowana i zredagowana.

Jednak z obowiązku recenzenta wynika konieczność wskazania na pewne uchybienia formalne w rozprawie, których jest niewiele, ponieważ zwróciłem uwagę tylko na „personifikację” niektórych tabel czy rysunków np. s. 127: *...ilustruje schemat 17*, s. 203: *...ilustruje tabela 16*, s. 221: *...ilustruje schemat 24*. W mojej opinii należy raczej stosować określenia: *zilustrowano na schemacie* czy *przedstawiono w tabeli*.

Rozprawa napisana jest poprawnym językiem, chociaż zdarzają się wyrażenia potoczne.

Uchybienia formalne nie wpływają w żaden sposób na moją wysoce pozytywną ocenę rozprawy.

## 7. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska jest wartościową pracą naukową, zarówno pod względem teoretycznym, jak i aplikacyjnym. Wypełnia lukę w warstwie teoretycznej oraz empirycznej w zakresie poprawy jakości audytu finansowego. Świadczy o właściwych umiejętnościach badań teoretycznych Doktorantki w zakresie ekonomii i finansów, jak również doboru i wykorzystania odpowiednich narzędzi badań empirycznych w zakresie identyfikacji i rozwiązania problemu naukowego oraz weryfikacji stawianych hipotez badawczych.

Rozprawa doktorska mgr Doroty Będziak pt. *Audyt sprawozdań finansowych i jego wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*, (wraz z Współautorem mgr. Andrzejem Netterem) napisana pod kierunkiem promotora prof. SGH, dr hab. Joanny Wielgórskiej-Leszczyńskiej, w pełni odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim w art. 13 ustawy z dnia 14

marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)<sup>4</sup>.

Na podstawie powyższego wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Doroty Będziaik do obrony rozprawy doktorskiej, jednocześnie na podstawie argumentów przedstawionych w recenzji wnoszę do Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie o wyróżnienie rozprawy doktorskiej w stosowny sposób.



---

<sup>4</sup> Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)